

Příloha 7: Posudek oponenta habilitační práce

Masarykova univerzita

Fakulta Fakulta sociálních studií

Habilitační obor Politologie

Uchazeč PhDr. Vojtěch Belling, Ph.D.

Pracoviště Univerzita Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem

Habilitační práce Zrození suveréna. Pojem suverenity a jeho kritika v novověké politické a právní filosofii.

Oponent prof. PhDr. Vít Hloušek, Ph.D.

Pracoviště Fakulta sociálních studií Masarykovy univerzity

Text posudku (rozsah dle zvážení oponenta)

Rozsáhlá monografie Vojtěcha Bellinga „Zrození suveréna. Pojem suverenity a jeho kritika v novověké politické a právní filosofii“ je velmi originálním a zdařilým pokusem uchopit a de facto udržet pojem „suverenity“ jako tradiční pojem státovědy a ukázat, se tohoto pojmu není nutné vzdávat ani v současné situaci, jak sugeruje aktuální politicko-filosofický a sociologický *mainstream*. Již na počátku textu identifikuje hlavní směry kritiky pojmu „suverenity“ (kosmopolitismus, neorepublikanismus, poststrukturalismus a teorie radikální demokracie, právní pluralismus) a je potřeba vyzdvihnout, že s těmito argumenty konfrontuje průběžně v textu výsledky vlastních zkoumání a interpretací vývoje pojmu „suverenity“.

Belling přistoupil ke svému úkolu s mimořádnou pečlivostí a mimořádnou erudicí. V textu zpracovává nejen originální prameny novověké filosofie, ale také jejich současnou recepci a kritiku. Činí tak navíc s aktivní znalostí latiny, němčiny, francouzštiny a angličtiny, což mu umožňuje zasadit svůj předmět výzkumu do kontextu aktuálního bádání a aktuálních diskusí, ale také interpretací výsledků svého výzkumu přispívat k mezinárodní odborné debatě o konceptu suverenity.

Bellingova schopnost pracovat s prameny i svým rozsahem úctyhodnou sekundární literaturou neslouží k jakési autorské exhibici množství načtených textů. Belling s literaturou aktivně pracuje, je schopen dávat do kontextu autory různých epoch od 16. do konce 20. století a ukazuje tak určitou kontinuitu státovědného a filosofického myšlení zabývajícího se fenoménem suverenity. Jasná demonstrace této kontinuity patří podle mého soudu k jednomu z cenných výsledků textu. Belling dokazuje, že se sice mění politický a společenský kontext debat o pojmu „suverenity“ a tedy i používané argumenty, ne už tak její základní východiska a „paradigmatické“ pozice v této debatě. V této souvislosti musím rovněž ocenit Bellingovu schopnost plně vzít v úvahu dobový politický i společenský kontext, takže neposuzuje analyzované texty v historickém vakuu, ale v konkrétních společensko-politických situacích, což činí Bellingovi interpretace jednoznačně věrohodnější, než kdyby byly založeny na pouhém ahistorickém teoretizování. Nejpřesvědčivěji je to vidět v určité ambivalenci posouzení Hobbese jako obhájce absolutní vlády, kde Belling argumentuje dojmem občanské války, pod nímž Hobbes své stěžejní dílo *Leviatan* tvořil, ale například i u interpretace myšlenek Seyèse, Spinozy a dalších rozebíraných autorů.

A konečně, Belling velmi dobře integruje přístupy různých disciplín, které můžeme

v debatách o suverenitě považovat za relevantní: politologický, filosofický, státovědný i právní pohled se organicky prolínají a odhalují zajímavé souvislosti nepostižitelné při nazírání z jediné z těchto perspektiv. To je dobře patrné například při analýze Hegelova myšlenkového odkazu a jeho zpracování různými autory přelomu 19. a 20. století marxisty počínaje a právními pozitivisty Jelinekem a Kelsenem konče. S tím souvisí cílená a sympatická snaha o propojení deskriptivně-analytické a normativní aspekty debaty o suverenitě, neboť „[o]tázka, zda je možný svět (či Evropa) bez suverenity vždy ostatně souvisí s otázkou, zda takovou vizi pokládáme nejen vědecky za oprávněnou, ale za chtěnou a vítanou, či naopak odmítanou či obávanou...“ (strana 28).

Není nutné na tomto místě vyjmenovávat cíle Bellingovy práce, stačí konstatovat, že byly naplněny. Obecně můžeme jeho přístup označit za chronologicky a tematicky vedenou genealogii konceptu suverenity od novověkých počátků formulace konceptu až po první polovinu 20. století, která zaznamenala jak snahu o *politické* potvrzení suverenity, tak rozmach kritických poznámek na adresu samotného konceptu, a to mnohdy i v rámci vývoje jednotlivých autorů (Carl Schmitt jako *pars pro toto*).

Výklad začínající na „linii“ Bodin-Hobbes-Pufendorf je zajímavý zejména v momentu, kdy Belling u Hobbesa a Pufendorfa nachází kořeny pojetí státu jako fiktivního společenství, které boří středověkou představu společenství přirozeného a otevírá tak dveře státoprávní a politicko-filosofické modernitě. Odtud vede na první pohled překvapivou ale logicky vyargumentovanou linku na Rousseaua a Sieyèse, kteří buď odmítli koncept reprezentace tohoto fiktivního společenství panovníkem jako celek (Rousseau) nebo jí ukotvili v reprezentaci společenství národa (Sieyès). Přes fundovaný výklad Kantova a Fichtova pojetí suverenity jako kvality ovládané mravností se dostává k Spinozovi a jeho pojetí lidu/masy (Belling používá poměrně důsledně dobový pojem „*multitudo*“ nezaplevelený současnými konotacemi) jako empiricky existujícího, ne pouze pomyslného politického subjektu. U Spinozy nachází Belling kořeny některých současných teorií radikální demokracie a velmi dobře vysvětluje některé aktuální interpretace a desinterpretace Spinozy právě takto orientovanými autory.

Zaslouženě značné pozornosti se v Bellingově výkladu dostává autorům, kteří se z různých důvodů pokoušeli pojem suverenity omezovat, ohraničovat, nebo členit. Je záslužné, že kromě známých autorů jako John Locke uvádí (mnohdy v českém prostředí poprvé) i rozbor děl říšských autorů 16. – 17. století a kontrastuje jejich názory s (dnes rozhodně) známější debatou anglosaských autorů 17. – 18. století. Neméně zajímavým způsobem propojil myšlenkové světy před- a porevolučních autorů francouzského konzervatismu 18. a 19. století a opět v určitém kontrastu či kontrapunktu francouzské liberály Constanta a Guizota s jejich důrazem na teorii „omezené“ suverenity.

Belling jasně ukázal, že bezprostřední kořeny aktuálních debat o suverenitě lze klást právě do této doby, neboť debaty 19. století ukázaly, že otázka suverenity není otázkou platnosti, ale spíše otázkou morální přijatelnosti toho či onoho pojetí suverenity. Jak Belling podotýká, „[o]dpověď tu nelze ovšem poskytnout bez předchozího zaujetí určitého hodnotového postoje, byť jím bude třeba postoj se o žádné hodnoty neopírat“ (strana 260). V současné k zdánlivé bezhodnotovosti se upínající politologii je osvěžující číst text upozorňující na nemožnost vypořádat se se základními politologickými a politickými koncepty bez zahrnutí normativních otázek.

Osobně za vrchol studie považuji analýzu tří antipositivistických myslitelů první poloviny 20.

století – Hermanna Hellera, Rudolfa Smenda a zejména Carla Schmitta. V souvislosti s poválečným vývojem Schmittova názoru na budoucnost suverenity lze kvitovat s povděkem, že Belling se v několika poznámkách zabýval i recepcí Schmitta pozdějšími autory a zdokumentoval tak nejen známý vliv Schmitta na pravicové myslitele, ale méně známý vliv, který měl na řadu myslitelů na levici. Podle mého názoru patří Bellingova kontextuálně usazená a kritická analýza Schmittova myšlení k tomu nejlepšímu, co bylo u nás o tomto autorovi napsáno

Celkově představuje Bellingova monografie vyzrálé dílo navazující na dlouhodobé badatelské zájmy autora a představuje vynikající podklad pro habilitaci pro obor politologie.

Dotazy oponenta k obhajobě habilitační práce (počet dotazů dle zvážení oponenta)

1. V návaznosti na výklad Hegela a jeho dojmu o vytvoření evropských národů jako konci dějiny by mne zajímal kandidátův názor na podobné teze Francise Fukuyamy.
2. Jak vnímá autor suverenitu Evropské unie a její ospravedlnění převodem suverenity z členských států?

Závěr

Habilitační práce Vojtěcha Bellinga „Zrození suveréna. Pojem suverenity a jeho kritika v novověké politické a právní filosofii“ *splňuje* požadavky standardně kladené na habilitační práce v oboru Politologie.

Brno, dne 25. listopadu 2015